

ՕԳՏԱԿԱՐ ԳԻՒՏԵՐ

Սանոր Ժառերէն Դիւրին Կերպ :

ՍԽԱՆՔ Կան որ սանտր մաքրել չը գիտնալուն՝ շատ անգամ երկայն աւտեն կ'անցընեն, սապոնով կամ դերձանով մաքրել ուզելով. անով ալ ոչ երբէք լաւ կը մաքրուի, հապա միշտ վրան եղը կը մնայ ու մէջի աղտերն ալ բոլորովին չեն ելլեր : Ուստի սանտր մաքրելուն դիւրին կերպը աս է, որ երկու վայրկենի մէջ կ'ըլլայ. այսինքն կ'առնես քիչ մը բարկ օղի կամ ոգիք¹, ու վրձինով մը կը քսես ակռաներուն, ու վրան մէկ երկու անգամ կը շփես նոյն վրձինով. կը տեսնես որ մէկէն աղտն ու եղը կ'երթայ և բոլորովին կը մաքրուի, իբր թէ նոր շինած ըլլար. վասն զի օղին մասնաւոր յատկութիւն մը ունի որ և իցէ աղտ իրեն քաշելու :

ԲՆԱԿԱՆ ԳԻՒՏՈՒԹԻՒՆ

ԲՆԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆ

Գ. Սարմոյ երկրորդական յարկաւթեանցը Վրայ :

ՍԽԱՐՈՑ Ծակոտկէնութեան, աւաճգութեան, դիմահարութեան, ձգողութեան, տարածութե և բաժանելութե վրայ ուրիշ ատեն տեղն ի տեղը խօսուած ըլլալով², հիմա աս յոգուածով ալ համառօտ մը կը խօսինք մարմնոց երկրորդական յատկութեանցը վրայ, որ առջի գլխաւոր յատկութեանց հետեանքներն են. այսինքն կակղութիւն և կարծրութիւն, հաստատութիւն և լուծութիւն, ծաւալականութիւն և անտարածութի :

Կակղ կ'ըսուին ան մարմինները

որ քիչ ճնշմամբ կրնանք անոնց ձեւը փոխել կամ մասունքը զատել. իսկ որոնց որ ձեւը փոխելու և մասունքը քակելու համար աւելի ոյժ պէտք ըլլայ, անոնք կ'ըսուին կարծր մարմին :

— Սարմոյ կակղութե ու կարծրութեան պատճառը մասանց ձեւն ու ձգողութիւնն է : Կիտենք որ մարմինները այլևայլ մասունքներէ բաղկացած են. աս մասերն ալ ամէնքը նոյն ձեւը չունենալով, հարկաւ քովէ-քով որ կուգան՝ ամէն կէտով մէկմէկու չեն կրնար դաշիլ. մանաւանդ երբոր այլևայլ նիւթերէ բաղկացած ըլլայ մարմինը. օրինակի համար, երբ որ կաւը ջրով թրջես, կակղուղ բան մը կ'ըլլայ, և որչափ որ ջուրը աւելցնես՝ այնչափ աւելի մասունքը մէկմէկէ հեռանալով, ամենեւին պնդութիւն չունենալէն զատ՝ ջրոտ բան մը կը դառնայ. իսկ երբոր նոյն կակղուցած կաւը կրակով տաքցընես ու եփես, ջրային մասունքը բոլորովին կը ցնդի ու մնացած կաւին մասունքը քովէ քով կուգան կը կարծրանան : Եւ կէց յայտնի կ'երեւնայ թէ մարմնոց կարծրութեան ու կակղութե պատճառը իրենց մասանցը ձեւն ու խտութիւնն է. ուստի հաւասար մեծութիւն ունեցող այլևայլ մարմիններէն որն որ աւելի ծանր կը կշռէ՝ անիկայ է ամենէն կարծրը. որովհետեւ անոր մասունքը աւելի խտութեամբ միացած կ'ըլլան :

Նշխարհքիս մէջ ամենակարծրը սելու մարմին չկայ. հապա ամէնն ալ չափաւոր ուժով մը կրնան ձեւերնին փոխել կամ կտոր կտոր բաժնուիլ :

Վնէն կարծր մարմինը ադամանդն է. և ասիկայ բանելու համար միայն ադամանդի փոշիով կրնայ մաշուիլ. ասկէց յայտնի է թէ խիստ զուտ մարմին է, ինչպէս որ առջի տարւոյն մէջ ալ ցցուցինք :

Կակղութիւնն ալ այլևայլ աստիճան ունի, ու զանազան պատճառներով կը փոխուի. զոր օրինակ թէ որ

¹ Քեմիկ Բագ, Բոն :

² Տես Ա. 18, 19, 49, 34. Դ. 32, 61 :

¹ Էմս : Հատ. Ա. 22 :